یادداشت

داستان پتاس

احمد شیرزاد

اواسط هفته قبل، در آخرین دقایق یکی از بخش‌های خبری سیمای جمهوری اسلامی، گفته شد سازمان حفاظت محیط زیست جلوی بهره‌برداری از معدن پتاس در نزدیکی تالاب گاوخونی اصفهان را گرفته است. چند روز پیش از آن هم کلیپی در فضای مجازی پخش شده بود که در آن خانمی از طرفداران محیط زیست در حمایت از مردم منطقه جرقویه اصفهان به بهره‌برداران اعتراض می‌کرد. آن‌طور که در آن کلیپ دیده می‌شد، کسانی در فاصله‌ای نزدیک از تالاب گاوخونی، در حال اجرای طرح وسیعی بودند که طی آن مقادیر هنگفتی آب از ذخایر زیرزمینی بسیار محدود آن منطقه کشیده می‌شد و در حوضچه‌های وسیعی ریخته می‌شد تا آب تبخیر شود و از رسوبات به‌جامانده ماده معدنی پتاس استخراج شود.

ماجرا پیش از این هرچه بوده، فعلا سازمان حفاظت محیط زیست صدایش درآمده و جلوی کار را گرفته است. سؤال اولیه این است که آیا سازمان محیط زیست حالا و پس از آنکه پیمانکاران بساط کارشان را گسترده‌اند، فهمیده که این طرح مضر به حال محیط زیست در حال احتضار اصفهان است یا از اول می‌دانسته که اجرای این طرح به محیط زیست آسیب می‌زند؟ اگر از اول می‌دانسته، چرا اقدامی نکرده و گذاشته کار به اینجا بکشد، اگر هم نمی‌دانسته در حاشیه تالاب زاینده‌رود چه می‌گذرد که وای بر احوالش.

اما داستان کمی عمیق‌تر است. موضوع از این قرار است که آیا اصولا برای طرح‌های از قبیل استخراج پتاس از ته‌مانده آب تالاب گاوخونی مجوز قانونی محیط زیست لازم است یا نه؟ من برای اینکه ته‌وتوی خبر را درآورم، نگاهم افتاد به مصاحبه داریوش گل‌علیزاده، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست اصفهان که به مشکل قانونی در این زمینه اشاره می‌کرد. خلاصه مطلب این است که بنا به مواد «قانون معادن» مصوب ۱۳۷۷ فعالیت‌های معدنی جز در موارد خاصی نیاز به استعلام از سازمان حفاظت محیط زیست ندارد. شاید شما هم مثل من تعجب کرده‌اید. رفتم قانون یادشده را جست‌وجو کردم و چندین بار سر تا ته آن را خواندم. تا جایی که یادم می‌آید. روح این قانون توسعه‌گرایی گسترده در زمینه فعالیت‌های معدنی و برداشتن موانع از سر راه معدنکاران است. بالا تا پایین قانون را بگردی، نقشی بسیار اندک برای نظارت زیست‌محیطی بر فعالیت‌های معدنی می‌توان پیدا کرد. البته انصافا بعد از تصویب این قانون اقتصاد معادن در ایران رونق خوبی پیدا کرد، اما اکنون نزدیک سه دهه از زمان تصویب قانون می‌گذرد و خیلی چیزها عوض شده است. در زمان حاضر، میزان درک و حساسیت جامعه درمورد مسائل زیست‌محیطی چندین برابر شده است. دیگر زمانی نیست که جوانان جرقویه‌ای فقط دلشان به کارگری در معدن خوش باشد و به سلامت محیط زیست شهرستان و استانشان بی‌تفاوت باشند.

در کنار اینها خوب است نیم‌نگاهی هم به موج «مجوزستیزی» داشته باشیم که از دولت گذشته با شعار تسهیل در کسب‌وکارها به راه افتاد. مقابله با فرایند مجوزهای غیرمنطقی و دست‌وپاگیر بر سر راه کسب‌وکارها در جای خود کار خوبی است، اما با کنارگذاشتن نقش حساس و پرمسئولیت دستگاه‌های حاکمیتی مثل سازمان حفاظت محیط زیست، چنین تبعاتی هم دور از انتظار نیست، به‌ویژه در شرایطی که می‌دانیم بیشتر دستگاه‌های خدماتی دولتی از اینکه کارشان به مجوز سازمان محیط زیست گیر کند چندان خوششان نمی‌آید و از هر امکان قانونی یا لابی‌گری که بتوانند استفاده می‌کنند تا این سازمان را دور بزنند. البته این خبر را هم داشته باشید که شرکت بهره‌بردار معدن پتاس در حاشیه تالاب گاوخونی فقط مجوز اکتشاف داشته نه استخراج.

داستان پتاس ریزه‌کاری‌های زیادی دارد. شاید کلید حل مشکل هم صرفا افزایش اختیارات سازمان محیط زیست نباشد. به نظر من یک راه‌حل درست آن است که مسئولان امر از استاندار تا مدیر صنعت و معدن استان و سایر مقامات نگرش توجه به حفاظت محیط زیست‌شان را بالا ببرند و روی این قبیل مسائل حساس‌تر شوند. نگاه صرفا توسعه‌ای، بدون توجه به عوارض آن بر طبیعت و محیط زیست انسان‌ها و حیوانات، کار را به جایی می‌کشاند که مردم جرقویه خودشان راه بیفتند و جلوی فعالیت مخرب شرکت تعرض‌کننده به محیط زیست را بگیرند که البته شیوع این رفتار هم چندان صورت خوشی ندارد.

خبر

عضو هیئت‌رئیسه مجلس خبرگان رهبری مطرح کرد
اربعین به فرهنگ و تمدن نجات‌بخش جهانی تبدیل شده است

عضو هیئت‌رئیسه مجلس خبرگان رهبری گفت: اربعین به فرهنگ و تمدن نجات‌بخش جهانی تبدیل شده و باید در راستای تحقق عدالت و برقراری صلح و امنیت پایدار و بسترسازی برای ظهور حضرت بقیه‌الله الاعظم مورد توجه جدی قرار بگیرد.

آیت‌الله عباس کعبی در گفت‌وگو با ایسنا، در تبیین استفاده از ظرفیت عظیم مراسم اربعین برای تنویر افکار عمومی علیه جنایت‌های اسرائیل، گفت: اربعین فطرت انسانی را بیدار می‌کند و زمانی که راهیان اربعین با فرهنگ عاشورایی بیشتر آشنا شوند، آگاهی و عشق بیشتری به اهل بیت علیهم‌السلام پیدا می‌کنند.

نماینده استان خوزستان در مجلس خبرگان رهبری افزود: اربعین به فرهنگ و تمدن نجات‌بخش جهانی تبدیل شده و باید در راستای تحقق عدالت و برقراری صلح و امنیت پایدار و بسترسازی برای ظهور حضرت بقیه‌الله الاعظم مورد توجه جدی قرار بگیرد. کلید و رمز فرج امام زمان(عج) یا حسین(ع)، جهانی‌شدن فرهنگ عاشوراست و طبعا انقلاب اسلامی هم بر پایه فرهنگ عاشورا و بر پایه ولایت فقیه شکل گرفت. انقلاب اسلامی یک انقلاب فطری جهانی انسانی با هدف تحقق صلح و امنیت پایدار و بر پایه توحید، عدالت، کرامت و دگرگونی در مناسبات ظالمانه حاکم بر جهان و مقابله با جبهه طاغوت بر پایه رهبری الهی است.

او افزود: انقلاب اسلامی براساس فرهنگ عاشورا، ولایت فقیه، عشق به امام حسین علیه‌السلام و اتحاد دل‌ها، به صورت راهبردی قدرت‌آفرینی می‌کند. از این منظر دشمنان اسلام و امت اسلامی به جبهه جهانی طاغوت به سرکردگی آمریکا از اربعین حسینی که یک رزمایش فطری و انسانی جهانی است، احساس خطر می‌کند. اربعین در بین آزادی‌خواهان جهان در حال معروف‌ترشدن است و نقطه اشتراک اربعین حسینی با انقلاب اسلامی است. اربعین نقطه تلاقی تحقق اهداف، وظایف و مأموریت‌های انبیای الهی و اهداف نهضت کربلاست و از این بابت دشمن از نهضت کربلا می‌ترسد.

سفر علی لاریجانی به لبنان پیامی روشن در حمایت از مقاومت و حاکمیت ملی داشت
تدبیر در بیروت

وحیده کریمی: بازگشت علی لاریجانی، دبیر شورای عالی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، از سفری چندوجهی به عراق و لبنان، آغازگر موجی از تفسیرها درباره نقش تازه ایران در ترتیبات امنیتی منطقه‌ای است. سفر او، با وجود برخی حواشی رسانه‌ای، واجد پیام‌هایی راهبردی بود که از سطح مناسبات دوجانبه فراتر رفت و نمایانگر سیاستی متوازن و چندلایه در دل منطقه‌ای پرتلاطم بود.

دیپلماسی فعال در برابر فضاسازی‌ها

بیش از دیدارهای رسمی، نشست خبری علی لاریجانی بازتابی چندوجهی یافت و از یک سو مدیریت او در کنترل فضای تند خبرنگاران مخالف حضور یک مقام ایرانی در لبنان بسیار بازنشر شد و از سویی پاسخ‌های او به‌مثابه هشدار جدی و نه تحمیل سیاست کشور ثالث بر لبنان در فضای دیپلماتیک منطقه بود.

لاریجانی، دلیل عدم دیدار با وزیر امور خارجه لبنان را فشردگی برنامه‌های خود عنوان کرد که این پاسخ فضای رسانه‌ای را به نفع ابتکار عمل لاریجانی چید. واکنش متقابل و تند وزیر خارجه لبنان -که گفت حتی اگر وقت داشت نیز با لاریجانی دیدار نمی‌کرد- در این چارچوب، بیشتر یک پاسخ احساسی و تلافی‌جویانه ارزیابی شد؛ آن هم در فضای دوقطبی سیاسی خاص لبنان. به‌هرحال پرواضح بود که پاسخ لاریجانی به سؤال دلیل دیدارنکردن با وزیر خارجه لبنان نشانه‌ای بود از تمایل‌نداشتن دبیر شورای عالی امنیت ملی ایران برای گفت‌وگو با این چهره تندرو.

به‌هرحال همه آنچه در نشست خبری لاریجانی در بیروت بیان شد، زبانی صریح و دیپلماسی حساب‌شده بود؛ لاریجانی در میان فضای تنش‌آلود خبری گفت: «من به عنوان مسئول امنیت ملی کشور به‌صراحت می‌گویم ایران هیچ قصدی برای دخالت در امور کشورها از جمله لبنان ندارد. اگر دولت لبنان با طوایف مختلف صحبت کند و به نتیجه برسد، ما از آن حمایت می‌کنیم». او خاطرنشان کرد: «کسی در امور لبنان دخالت می‌کند که به شما از هزاران کیلومتر آن طرف‌تر طرح می‌دهد و برای اجرای آن زمان‌بندی تعیین می‌کند».

این موضع‌گیری صریح، درواقع پاسخی مستقیم به تلاش‌های آمریکا و برخی بازیگران غربی در پرونده خلع سلاح حزب‌الله بود. از نگاه ناظران، لاریجانی به بیروت نرفت تا سیاستی را تحمیل کند، بلکه آمد تا ضمن دفاع از سیاست اصولی جمهوری اسلامی، مرزها را شفاف سازد و خطوط قرمز را گوشزد کند.

تغییر مسیر پروازی؛ سیاست احتیاط در شرایط امنیتی متغیر

تغییر مسیر پرواز هیئت ایرانی که به‌جای عبور از حریم هوایی سوریه از آسمان ترکیه انجام شد، موضوع گمانه‌زنی‌های فراوانی در رسانه‌ها بود. اما برخلاف فضاسازی‌ها، این اقدام بر پایه ملاحظات لجستیکی و احتیاط امنیتی تحلیل شده است. در منطقه‌ای که هرگونه تحرک می‌تواند دارای بار دیپلماتیک تلقی شود، اتخاذ مسیر کم‌ریسک‌تر، نشانه‌ای از دیپلماسی هوشمندانه و اولویت‌دادن به هدف اصلی سفر بود.

دیدارهایی در سطح راهبردی

دیدارهای علی لاریجانی با جوزف عون، رئیس‌جمهور، نواف سلام، نخست‌وزیر، نبیه بری، رئیس پارلمان و همچنین چهره‌هایی از طیف مقاومت، از جمله شیخ نعیم قاسم، دبیرکل حزب‌الله، بخش محوری این سفر بود. در شرایطی که فضای سیاسی لبنان با فشارهای بین‌المللی برای تغییر توازن دفاعی روبه‌روست، سفر دبیر شورای عالی امنیت ملی ایران پیامی روشن به‌همراه داشت؛ ایران همچنان حامی لبنانِ باثبات و مقاومت مشروع است.

لبنان به همکاری با ایران علاقه‌مند است

در دیدار رئیس‌جمهور لبنان هم بر این موضع ایران بار دیگر تأکید شد و لاریجانی در این دیدار ضمن ابلاغ سلام «مسعود پزشکیان»، رئیس‌جمهوری اسلامی ایران، به همتای لبنانی او، بار دیگر از عون برای سفر به تهران دعوت کرده و از تمایل تهران برای کمک به بازسازی لبنان گفت. دبیر شورای عالی امنیت ملی با اشاره به اینکه «ایران علاقه‌مند به تقویت روابط خود با دولت و مردم لبنان در تمامی سطوح است»، از نقشی که عون در تقویت وحدت ملی و اتحاد میان تمامی گروه‌های لبنانی و تمامی اقشار مردم آن ایفا کرد، تقدیر کرد و گفت: ایران در امور داخلی لبنان دخالت نمی‌کند و آنچه من در بدو ورود به بیروت بیان کردم، منعکس‌کننده دیدگاه رسمی جمهوری اسلامی ایران است. او در ادامه نیز تأکید کرد: ایران تمایل ندارد هیچ خللی در دوستی یا روابطش با دولت و مردم لبنان وارد شود و در صورت تمایل دولت لبنان، آماده کمک به این کشور است.

عون هم اعلام کرد: «لبنان به همکاری با ایران در چارچوب حاکمیت ملی و دوستی مبتنی بر احترام متقابل علاقه‌مند است». او در ادامه این دیدار گفت: لحنی که اخیرا از برخی از مسئولان

ایرانی شنیدیم، کمک‌کننده نیست و دوستی‌ای که ما می‌خواهیم لبنان و ایران را به یکدیگر نزدیک کند، نباید با یک گروه یا تشکل لبنانی محقق شود، بلکه باید با تمام لبنانی‌ها باشد. او در ادامه گفت: لبنان در نهایت میهن تمامی شهروندانش چه مسیحی و چه مسلمان بوده و دولت لبنان وظیفه دارد با نهادهای قانون اساسی و امنیتی خود از تمامی گروه‌های لبنانی حمایت کند.

عون همچنین گفت: ما مخالف هرگونه مداخله در امور داخلی خود از سوی هر طرفی هستیم و می‌خواهیم لبنان امن و پایدار بماند تا منافع تمامی لبنانی‌ها بدون هیچ تبعیضی محقق شود. لبنان که هرگز در امور هیچ کشور دیگری از جمله ایران دخالت نکرده و به حریم خصوصی آن احترام می‌گذارد، دخالت هیچ‌کسی در امور داخلی خود را نمی‌پذیرد. عون تأکید کرد: همه به دلیل درخواست حمایت خارجی علیه دیگر لبنانی‌ها در این کشور بهای سنگینی را متحمل شدند و درسی که لبنانی‌ها از آن گرفتند، این است که به هیچ طرفی بدون استثنا اجازه حمل سلاح و درخواست حمایت خارجی را ندهند. رئیس‌جمهور لبنان در ادامه گفت: دولت و نیروهای مسلح لبنان مسئول امنیت تمامی مردم این کشور بدون هرگونه استثنائی هستند و هر چالشی از سوی دشمن اسرائیلی یا غیر از آن در واقع چالش برای تمامی مردم لبنان و نه‌فقط یک گروه از آنهاست و مهم‌ترین اسلحه برای مقابله با آن، اتحاد لبنانی‌هاست.

مجتبی امانی، سفیر ایران در بیروت نیز این دیدارها را «شفاف، صمیمی و سازنده» توصیف کرد و گفت: «سفر لاریجانی به رفع سوءتفاهم‌ها و تحکیم ارتباطات میان دو کشور کمک کرد».

حمایت صریح مقاومت؛ سلاح حزب‌الله باقی خواهد ماند

حزب‌الله لبنان با صدور بیانیه‌ای، از این سفر به عنوان نشانه‌ای از استمرار حمایت ایران قدردانی کرد. دبیر کل حزب‌الله، شیخ نعیم قاسم، تأکید کرد: «جمهوری اسلامی ایران اصلی‌ترین حامی مقاومت در برابر رژیم صهیونیستی است».

علی المقداد، نماینده پارلمان و از اعضای فراکسیون وفاداری به مقاومت نیز تصریح کرد: «سلاح حزب‌الله، موضوعی داخلی است و تا پایان اشغالگری و بازسازی کشور، این توان دفاعی باقی خواهد ماند».

این مواضع، در کنار حمایت مردمی و صحنه‌های استقبال در فرودگاه و مناطق دیدار، نشان داد حمایت تهران از جریان مقاومت همچنان برخوردار از مشروعیت اجتماعی در بخش مهمی از جامعه لبنان است.

واکنش‌های دوگانه، نشانه چندلایگی سیاست لبنان

درحالی‌که برخی چهره‌های دولتی و رسانه‌ای در بیروت مواضعی سرد اتخاذ کردند، جریان‌های سیاسی همسو با مقاومت، این سفر را موفقیت‌آمیز خواندند. حتی نخست‌وزیر لبنان، نواف سلام، در دیدار با لاریجانی ضمن تأکید بر اصول استقلال سیاسی لبنان، از گفت‌وگو استقبال کرد. در منطقه‌ای که سیاست، اغلب با تقابل‌های نمادین عجین است، گفت‌وگو یک دستاورد محسوب می‌شود.

دیپلماسی پشت درهای بسته

برخلاف برخی سفرهای رسمی، این سفر از منظر رسانه‌ای فاقد جلوه‌های بصری و تبلیغاتی بود. با این حال، آنچه اهمیت دارد، محتوای جلسات و عمق پیام‌هاست.

یکی از نقاط برجسته سفر، حضور لاریجانی بر مزار شهید سیدحسن نصرالله بود؛ جایی که لاریجانی با نگاهی انسانی، دینی و سیاسی، به ابعاد شخصیت شهید سیدحسن نصرالله پرداخت و از او به عنوان «یک سرمایه بزرگ برای عالم اسلام» یاد کرد و گفت: «شهید نصرالله انسانی خودساخته بود؛ مجاهدت، تفکر اصیل اسلامی و گرایش عرفانی، از او شخصیتی چندبعدی ساخته بود. دیداری که سال‌ها پیش در مرز لبنان و سوریه با او داشتم، نشان داد که با مردی مواجه‌ام که در راه خدا سوخته است».

او خطاب به اعضای حزب‌الله گفت: «اگر این همه دشمنی و کینه‌ورزی علیه شماست، به‌خاطر تأثیرگذاری‌تان است. راه شما راه عزت است و ما همیشه کنار شما هستیم».

استمرار در مسیر عقلانیت و مقاومت

در شرایطی که لبنان با بحران‌های اقتصادی، فشارهای خارجی و چندپارگی سیاسی روبه‌روست، سفر علی لاریجانی حامل پیام تداوم سیاست اصولی ایران بود: حمایت از ساختار رسمی کشورها، احترام به استقلال آنها و پشتیبانی از مقاومت مشروع در برابر اشغالگران. با درنظرگرفتن پیچیدگی‌های محیطی، سفر لاریجانی را باید موفقیت‌آمیز، پیام‌محور و سنجیده ارزیابی کرد؛ نه صرفا به‌خاطر فهرست دیدارها، بلکه به دلیل نحوه تنظیم روایت، پاسخ به حواشی و انتقال هوشمندانه پیام‌های کلیدی در زمانه‌ای که لبنان، بیش از همیشه، نیازمند توازن و گفت‌وگوست.

چین و روسیه در کنار ایران علیه تهدید مکانیسم ماشه
همسویی استراتژیک

نفیسه زارع کهن: در بحبوحه تهدید تازه تروئیکای اروپایی مبنی بر فعال‌سازی «مکانیسم ماشه» علیه ایران، صف‌بندی‌های دیپلماتیک جدیدی در حال شکل‌گیری است؛ صفی که این بار تهران تنها عضو آن نیست. در حالی‌که وزرای خارجه فرانسه، آلمان و بریتانیا با ارسال نامه‌ای رسمی به دبیرکل سازمان ملل، تلویحا اعلام کرده‌اند که اگر ایران تا پایان ماه آگوست به میز مذاکرات بازنگردد، تحریم‌های بین‌المللی ذیل برجام را از طریق سازوکار بازگشت خودکار احیا خواهند کرد، چین و روسیه با موضع‌گیری قاطع، در کنار ایران ایستاده‌اند و مشروعیت چنین اقدامی را به چالش کشیده‌اند.

مکانیسم ماشه؛ ابزار تهدید یا ابتکار سوخته؟

تهدید سه کشور اروپایی به فعال‌کردن مکانیسم ماشه، در شرایطی مطرح می‌شود که از منظر حقوقی، مشروعیت آن زیر سؤال است. ایران بارها تأکید کرده که اروپا با خروج از تعهدات برجامی، صلاحیت استفاده از هیچ‌یک از سازوکارهای این توافق را ندارد. عباس عراقچی، وزیر خارجه جمهوری اسلامی ایران نیز اخیرا در گفت‌وگویی صریح اعلام کرد: «اروپایی‌ها نه پایه حقوقی دارند، نه اخلاقی. اگر مکانیسم ماشه را فعال کنند، راه گفت‌وگو برایشان به پایان رسیده است». او با اشاره به اینکه تحریم‌های فعلی آمریکا بسیار گسترده‌تر از تحریم‌های شورای امنیت هستند، گفت: «بازگشت به تحریم‌های سازمان ملل بیشتر جنبه سیاسی دارد تا اقتصادی. اما بازگرداندن ایران به فصل هفتم منشور ملل متحد می‌تواند تبعات حقوقی مهمی ایجاد کند».

چین؛ مخالفت صریح با سیاست فشار

وزارت امور خارجه چین در واکنش به تهدید تروئیکای اروپایی، با صدور بیانیه‌ای رسمی اعلام کرد: «پکن با تحریم‌های جدید علیه ایران مخالف است و از دیدگاه تهران مبنی بر اینکه کشورهای اروپایی حق قانونی فعال‌سازی مکانیسم ماشه را ندارند، حمایت می‌کند».

این موضع چین نه‌تنها پاسخی به تهدید اروپا، بلکه نشانه‌ای از همسویی استراتژیک پکن با تهران در مقاطع حساس مذاکرات هسته‌ای و نیز تلاشی برای جلوگیری از شکاف بیشتر میان طرف‌های باقی‌مانده در برجام است. چین بر این باور است که استفاده از مکانیسم ماشه، روند اعتمادسازی را از بین خواهد برد و زمینه‌ساز تشدید بحران خواهد شد.

روسیه؛ مکانیسم ماشه، بی‌اثر و فاقد مشروعیت

نمایندگی دائم روسیه در سازمان ملل نیز با ارسال یادداشتی به شورای امنیت به‌صراحت تأکید کرد هرگونه تلاش برای بازگرداندن تحریم‌ها بر اساس مکانیسم ماشه «فاقد مشروعیت»، «بی‌اثر» و «مضر» برای روند دیپلماتیک است.

روسیه در این یادداشت تصریح کرده طبق قطع‌نامه ۲۲۳۱ شورای امنیت، استفاده از مکانیسم اسنپ‌بک فقط در صورتی ممکن است که کشور متقاضی، روند حل‌وفصل اختلافات مندرج در بندهای ۳۶ و ۳۷ برجام را طی کرده باشد؛ مسیری که به‌زعم مسکو، تروئیکای اروپایی نه‌تنها نپیموده‌اند، بلکه با عدم اجرای تعهداتشان، خود ناقض توافق هستند.

ایران: اروپا فاقد اعتبار است

جمهوری اسلامی ایران با استناد به عملکرد ضعیف اروپا در اجرای تعهدات برجامی، این کشورها را فاقد اعتبار برای قضاوت یا استفاده از مکانیسم‌های برجام می‌داند. عراقچی در ادامه اظهارات خود گفته است: «اروپایی‌ها با تکیه بر دیدگاهی مانند «غنی‌سازی صفر» که صراحتا خلاف مفاد برجام است، نشان داده‌اند که نه‌تنها شریک متعهدی نیستند، بلکه اساسا دیگر عضوی از برجام محسوب نمی‌شوند».

او تصریح کرد چین و روسیه در این ارزیابی حقوقی و سیاسی، با ایران هم‌موضع هستند و این سه کشور در شورای امنیت چالشی حقوقی و سیاسی را علیه ادعای مشروعیت اروپا در به‌کارگیری مکانیسم ماشه دنبال خواهند کرد.

جدال بر سر مشروعیت

در حالی که تهدید به فعال‌سازی مکانیسم ماشه بار دیگر بر مذاکرات سایه انداخته، جبهه‌ای حقوقی و سیاسی میان ایران، چین و روسیه در حال شکل‌گیری است که در آن، مشروعیت اقدام اروپا زیر ذره‌بین قرار گرفته است. این نه‌فقط جدالی برای توقف یک روند تحریمی جدید، بلکه تلاشی برای حفظ اعتبار نظام چندجانبه‌گرایی است؛ نظامی که اگر سه کشور اروپایی بدون طی مراحل حقوقی اقدام به بازگشت تحریم‌ها کنند، یک گام دیگر به فروپاشی نزدیک خواهد شد. برخلاف تلاش اروپا برای نمایش انزوا و فشار علیه ایران، موضع‌گیری هماهنگ چین و روسیه بار دیگر نشان داد که تهران در میدان دیپلماسی تنها نیست و مقاومت در برابر زیاده‌خواهی، پشتوانه‌ای فراتر از مرزهای منطقه‌ای دارد.

در نهایت، آنچه در هفته‌های پیش‌رو رقم خواهد خورد، می‌تواند مسیر آینده سیاست هسته‌ای ایران و همچنین موقعیت حقوقی برجام را تعیین کند. ایران و هم‌پیمانان کلیدی‌اش در شورای امنیت، یعنی چین و روسیه، اکنون تا نهم شهریور (پایان آگوست) فرصت دارند تا از تمام ظرفیت‌های دیپلماتیک، حقوقی و سیاسی خود برای جلوگیری از فعال‌سازی مکانیسم ماشه استفاده کنند.

در این میان، پیشنهاد تعلیق شش‌ماهه از سوی تروئیکای اروپایی -هرچند با انگیزه فشار مطرح شده- شاید آخرین فرصت برای خرید زمان و پیشگیری از بازگشت کامل تحریم‌های شورای امنیت باشد؛ تعلیقی که اگر با ازسرگیری گفت‌وگوها با اروپا و در سطحی فراتر، با ایالات متحده همراه شود، می‌تواند در نهایت زمینه‌ساز غیرفعال‌سازی دائمی مکانیسم ماشه و خروج این ابزار از مدار تهدیدات علیه ایران شود. اکنون بیش از همیشه، میدان عمل دیپلماسی فعال و هم‌راستایی راهبردی با شرکای جهانی، تعیین‌کننده آینده این منازعه پرهزینه خواهد بود.

یادداشت

تشدید خطر حملات لفظی سران اسرائیل و شمارش معکوس در خاورمیانه

بهمن اکبری

پژوهشگر مطالعات سیاسی فرهنگی بین‌الملل

در ماه‌های اخیر، حملات لفظی سران اسرائیل علیه جمهوری اسلامی ایران به طرز خطرناکی تشدید شده است. پرسش اساسی این است: آیا این هجوم، صرفا لفاظی و ابزار جنگ روانی است یا با اهداف عملی و میدانی نیز همراه است؟ تجربه‌های پیشین نشان می‌دهد که اسرائیلی‌ها معمولا از ترکیب تهدید رسانه‌ای و آماده‌سازی نظامی استفاده می‌کنند. جنگ ۱۲روزه گذشته، با وجود همه مصائب آن، نشان داد که واکنش هوشمندانه ایرانیان می‌تواند فرصت‌هایی برای بازسازی سیاست‌ها و مدیریت بحران‌های داخلی و خارجی فراهم کند. متأسفانه برخی محافل با تفسیر نادرست واکنش مردم، این فرصت‌ها را از دست دادند و به اسرائیل و متحدانش امکان دادند از شکاف‌ها و نارضایتی‌ها بهره ببرند.

اعلام اخیر نتانیاهو درباره سالم‌ماندن ۴۰۰ کیلوگرم اورانیوم غنی‌شده، نشانه ورود منطقه به مرحله‌ای تازه از تنش است. این اعلام نه‌تنها یک خبر فنی، بلکه بخشی از استراتژی اسرائیل برای برجسته‌کردن تهدید هسته‌ای ایران در افکار عمومی جهان و اعمال فشار بر تصمیم‌گیران داخلی و بین‌المللی است. پیام‌های مستقیم نتانیاهو به مردم ایران و هم‌زمانی آن با تحرکات نظامی، فراتر از رزمایش‌های معمول، هشدار روشنی از آماده‌سازی برای سناریوهای خطرناک احتمالی است. با این حال، تجربه زیسته من در عمان نشان می‌دهد که تسامح و وفاق اجتماعی می‌تواند محیطی امن و پیش‌بینی‌پذیر برای توسعه اقتصادی و فرهنگی ایجاد کند. سیاست عمان مبتنی بر «بی‌طرفی فعال» و احترام متقابل میان طوایف نمونه‌ای روشن از مدیریت موفق تنوع اجتماعی است که ثبات و رشد پایدار را ممکن می‌کند. هم‌زمان عربستان سعودی با اجرای چشم‌انداز ۲۰۳۰ در حال بازتعریف فضای اجتماعی و اقتصادی کشور است. تشویق هنر و فعالیت‌های فرهنگی، تقویت نقش زنان و توسعه اقتصادی متنوع، نشان می‌دهد که توسعه پایدار بدون ثبات و فضای گفت‌وگو ممکن نیست.

درس مشترک تجربه عمان و عربستان این است که بازدارندگی واقعی صرفا نظامی نیست، بلکه ترکیبی است از:

۱. امنیت پایدار

۲. تسامح و وفاق اجتماعی

۳. توسعه اقتصادی و فرصت‌های برابر.

ایران و دیگر کشورهای منطقه می‌توانند با دیپلماسی فعال و مدیریت هوشمند افکار عمومی، ضمن کاهش تنش‌ها، از فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی بهره‌مند شوند.

پیشنهاد سیاستی

۱. فعال‌سازی کانال‌های دیپلماتیک چندلایه: مذاکره مستقیم یا غیرمستقیم از طریق کشورهایی با روابط متوازن مانند قطر، عمان و چین و استفاده از اجلاس‌های بین‌المللی.

۲. مدیریت تصویر رسانه‌ای: بازتعریف پرونده هسته‌ای ایران به عنوان ظرفیت دفاعی و مقابله با روایت‌های طرف مقابل در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی.

۳. هم‌زمانی سیاست داخلی و منطقه‌ای: کاهش بهره‌برداری از شکاف‌های داخلی و هماهنگی مواضع منطقه‌ای با تحولات امنیتی کشورهای کلیدی، به‌ویژه در پرتو پروژه‌های چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان.

شمارش معکوس یا فرصت برای هم‌گرایی؟

شمارش معکوس در خاورمیانه آغاز شده است، اما این روند لزوما به معنای جنگ نیست. با اراده سیاسی، تعامل منطقه‌ای و استفاده از درس‌های تجربی کشورهای همسایه، می‌توان مرحله‌ای جدید آغاز کرد که امنیت، رفاه و توسعه را هم‌زمان تضمین کند. انتخاب با رهبران و مردم منطقه است: بحران جدید یا هم‌گرایی پایدار؟